

№2411-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

12. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2012 рік, указ Президента України від 19 квітня 2012 року № 273/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

13. Про затвердження плану заходів з виконання Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2012 рік, розпорядження КМУ від 22 серпня 2012 р. № 720-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

14. Решение Совета Глав Государств СНГ «О Межгосударственной программе совместных мер борьбы с преступностью на 2011–2013 годы» от 10 декабря 2010 года // Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=2973>.

15. Конгреси ООН: перспективи використання їх рекомендацій у плануванні та здійсненні заходів запобігання злочинності в Україні [Текст] / В.В. Голина, М.Г. Колодзяжний // Проблеми законності. Вип. 108. - Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. – С. 169-177.

16. A/RES/65/230 // Доповідь 12 Конгресу ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя (Бразилія, 12–19 квітня 2010 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/526/36/PDF/N1052636.pdf?OpenElement>.

17. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 № 1621-IV (зі змінами від 17.05.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» від 31 січня 2007 р. № 106 (зі змінами від 19.09.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

19. Шакун В.І. Влада і злочинність / В.І. Шакун. – К.: Довіра, 1997. – 42-46.

20. Джужа О.М. Аналіз загальнодержавних комплексних заходів запобігання злочинам в Україні / О.М. Джужа, Ю.Ю. Орлов // Правове забезпечення діяльності міліції/поліції: історія, сучасні проблеми, міжнародний досвід : зб. наук. праць КНУВС. – К.: Атіка, 2006. – С. 14-26.

21. Проект Закону України «Про державне стратегічне планування» реєстр. № 9407 від 03.11.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=41685.

Надійшла до редакції 25.12.2012

В.В. Шаблистий

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.211

КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН ТА ДУХОВНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ

З використанням системного підходу та врахуванням міжгалузевих зв'язків кримінального права розкрито зміст потенційних загроз духовній безпеці людини та наведено способи їх усунення або, принаймні, мінімізації негативного впливу.

Ключові слова: кримінальний закон, злочин, покарання, людина, безпека, мораль, релігія, духовність.

С использованием системного подхода и учетом межотраслевых связей

уголовного права раскрыто содержание потенциальных угроз духовной безопасности человека и приведены способы их устранения или, по крайней мере, минимизации негативного влияния.

Ключевые слова: *уголовный закон, преступление, наказание, человек, безопасность, мораль, религия, духовность.*

In this article a systemic approach and consideration of linkages criminal law reveals the content of potential threats to human security and the spiritual are ways to eliminate or at least minimize the negative impact.

Keywords: *criminal law, crime, punishment, people, safety, morals, religion, spirituality.*

Постановка проблеми. Історія вчить нас пам'ятати і негативні, і позитивні сторони нашого життя. Під маскою боротьби за вищі ідеали вчинялися найстрашніші злочини, в тому числі проти миру та безпеки людства. Згадати б тільки хрестові походи під проводом католицької церкви, які історики зі світовим ім'ям по праву називають кривавими. Можна сміливо стверджувати, що саме ці походи стали першим досвідом масового знищення людей „з благословення божого”. Народи мусульманського права про це не забули – ХХІ століття ознаменувалося небаченою хвилею терористичних атак. Після хрестових походів почалося загальноєвропейське примусове окатоличення – боротьба з єретиками, коли церковні виключно смертні вироки приводили в дію світські правителі. На жаль, вся історія найцивілізованішої у світі Європи характеризується страшними прикладами безвинних смертей простих людей, які ставали жертвами церковних чиновників різного рангу.

Разом з тим слід погодитися із В.В. Лунєєвим стосовно того, що релігія в цілому і світові релігії зокрема здійснили суттєвий вплив на формування релігійних, а також перших моральних і правових способів захисту від суспільно небезпечних діянь. Вони у нас зазвичай називались гріхом, гріхопадінням, а звідси і брали початок релігійні форми утримання грішників у лоні релігійної моралі. Правда, до гріха нерідко включались (з точки зору сучасних уявлень) цілком моральні і суспільно безпечні дії, але які йшли у розріз придуманим каноном тієї чи іншої релігії. І в цьому плані деякі релігії залишили в історії великий кровавий слід боротьби за чистоту релігійного мислення [1].

Слід визнати, що в еру незворотних глобалізаційних світових процесів наша держава просто не в змозі стояти осторонь них – вони так чи інакше стосуються кожного із нас. Не є винятком і вітчизняна багатоконфесійна церква, в якій зовні знаходиться конфлікт української церкви Київського та Московського патріархатів. Проте далеко не в цьому існують реальні загрози моральним устоям нашого суспільства. Вважаємо, що вони є певним чином завуальованими та полягають у:

- 1) прогалинах чинного регуляторного та охоронного законодавства у сфері духовності людини, суспільства та держави;
- 2) ставленні кожного із нас до власної віри чи безвір'я;
- 3) ставленні наших священнослужителів до свого покликання у виконанні „посередницької” діяльності.

Мета. Саме на розкриття змісту цих загроз та способів їх усунення або, принаймні, мінімізації негативного впливу і присвячене наше дослідження.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Досягнення проголошеної мети ґрунтується на працях П.П. Андрушка, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, О.І. Бойка, В.І. Борисова, Г.М. Борзенкова, В.М. Бурдіна, С.Ф. Денисова, О.М. Джужи, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, М.Й. Коржанського, В.М. Куца, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, В.І. Осадчого, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, А.А. Тер-Акопова, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, С.С. Яценка та ін.

Виклад основного матеріалу. Оскільки нарижним каменем вказаної роботи є духовна безпека людини, слід спочатку визначити її поняття.

Прикметник „духовний” слід розуміти як: пов'язаний з внутрішнім психічним життям людини, моральним світом її; пов'язаний зі спільністю ідей, поглядів, прагнень і т. ін. [2]. Термін «безпека» тлумачать як стан, коли кому-, чому-небудь ніхто, ніщо не загрожує [3, с. 43].

На підставі цього духовну безпеку людини можна визначити як такий психічний стан, який пов'язаний спільністю ідей, поглядів, прагнень, вірою у найвищі людські цінності (істину останньої інстанції) та якому ніхто і ніщо не загрожує.

1. Прогалини чинного регуляторного та охоронного законодавства у сфері духовності людини, суспільства та держави.

Конституція України у ст.ст. 24, 34 та 35 проголосила основні гарантії та положення духовної безпеки людини. Зазначимо, що їх суть зводиться до такого.

В Україні ні для кого не може бути привілеїв і обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних або інших переконань, статі, етнічного або соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

До прийняття Основного Закону країни всі ці питання врегульовувалися законом „Про свободу совісті та релігійні організації”, який діє і нині. Суть цього нормативно-правового документа зводиться до того, що кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання [4].

Через майже сім років після прийняття Конституції України, прийнято закон „Про основи національної безпеки України” [5], який визнав ду-

ховну безпеку людину невід'ємною частиною національної безпеки. Так, у ст. 1, серед всіх інших визначень понять, зазначено, що національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. Стаття 3 до об'єктів національної безпеки відносить людину і громадянина – їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси.

Ми умисно не будемо цитувати нормативно-правові документи, що стосуються адміністративно-правових засад розглядуваних питань, адже це стане непотрібним розширенням предмета дослідження, а одразу перейдемо до крайніх та найдієвіших засобів їх охорони.

Чинний Кримінальний кодекс (далі – КК) України також не стоїть осторонь захисту духовного світу людини. Заборона посягань на нього встановлена у Розділі V „Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина” (ст. 161 – Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань; ст. 178 – Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків; ст. 179 – Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь; ст. 180 – Перешкоджання здійсненню релігійного обряду; ст. 181 – Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів) та Розділі XII „Злочини проти громадського порядку та моральності” (ст. 297 – Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого; ст. 300 – Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію¹) Особливої частини КК України.

Наведені засоби кримінально-правового забезпечення духовної безпеки людини та статистика їх застосування настановлюють на два проміжних висновки.

Перший стосується бажання керівництва держави „не вдарити у грязь лицем” перед світовою спільнотою, демонструючи всім нам або нульові, або рідкі епізодичні статистичні дані щодо кількості порушених кримінальних справ та, відповідно, кількості засуджених осіб, стосовно яких обвинувальні вироки судів вступили в законну силу, за вчинення злочинів проти особистих прав і свобод громадян, безумовною передумовою яких є духовна безпека людини.

---

¹ За даними Державної судової адміністрації України за 10 років дії КК України лише у 2006 р. та 2007 р. за вчинення злочину, передбаченого ст. 161, засуджено лише по одній людині; ст. 178 – 2008 р. – одна особа; ст. 179 – 2007 р. – 2 особи; ст. 180 – жодної особи; ст. 181 – 2005 р. – одна особа, тоді як за ст. 297 – щороку засуджують від 450 до 1000 осіб.

Певним підтвердженням цьому може бути дослідження Н.В. Уварової, присвячене кримінальній відповідальності за злочини проти життя і здоров'я особи, вчинені з мотивів расової, релігійної чи національної нетерпимості. Автор встановила, що попри відсутність таких злочинів у офіційній статистиці, 80 % опитаних іноземців вказали якщо не на факти насильства, то на певні види дискримінації за вказаними ознаками. Абсолютна більшість таких суспільно небезпечних посягань кваліфікується як звичайне кримінально каране хуліганство [6].

Другий полягає у моральному зубожінні значної частини населення країни, пов'язаний із бажанням задовольнити свої низькі потреби шляхом вчинення діянь, що завжди викликають і будуть викликати суспільний резонанс. Мова йде про наругу над місцем поховання померлого, осквернення церковних храмів, образу релігійних почуттів громадян та ін. На нашу думку, недостатньо просто прокоментувати наявні статистичні дані, оскільки вони яскраво демонструють цілий пласт невирішених питань, що стосуються життєдіяльності української держави у постійній взаємодії з іншими національними та міжнародними суспільними утвореннями.

У зв'язку із цим слід погодитися із Я.І. Гілінським стосовно того, що процеси глобалізації кінця ХХ – початку ХХІ століття лише загострили проблему принципової і стійкої (прогресуючої) економічної та соціальної нерівності як країн, так і різних страт, груп („класів”) всередині них. Глобалізація – об'єктивний процес, що тягне, як все на світі, як позитивні, так і негативні наслідки [7, с. 12].

На роль соціально-економічної нерівності в генезі злочинності, включаючи насильницьку, звертали увагу ще в ХІХ столітті – на початку ХХ століття. Серед таких мислителів слід виділити М.М. Гернета, який систематизував основні тогочасні погляди на цю проблему 1906 р. у праці „Общественные причины преступности”.

Так, на думку Ф. Тураті, класові нерівності в суспільстві служать джерелом злочинів... Суспільство зі своїми нерівностями саме є співучасником злочинів [8, с. 111]. А. Прінс головною причиною злочинності вважає сучасну систему розподілу багатства з її контрастом між крайньою убогістю і величезними багатствами [8, с. 119]. З точки зору А. Кетле, сильне відчуття нерівності багатств призводить до більшого числа злочинів. Не бідність сама по собі, а швидкий перехід від достатку до бідності, до неможливості задовольнити всіх своїх потреб веде до злочину [8, с. 375].

Ось чому головним засобом зменшення впливу негативних криміногенних факторів на суспільство має стати системна нормотворча діяльність, результатом якої має стати домінуюча роль так званого середнього класу у державі – коли більшість (а в ідеалі всі) громадян матимуть реальну правомірну можливість задовольнити свої елементарні потреби. На сторожі будь-яких неправомірних дій має стояти кримінальний закон, який також потребує часткового вдосконалення в частині захисту морально-релігійних почуттів людини, оскільки всі потуги держави у вказаному напрямку можуть знівелювати безкарні посягання

на найсокровенніше для кожного із нас – на духовну безпеку.

Пропозиції по усуненню прогалин чинного регуляторного та охоронного законодавства у сфері духовності людини, суспільства та держави тісно пов'язані із бажаним положенням людини у суспільстві та реальним її станом.

2. Ставлення кожного із нас до власної віри чи безвір'я.

Спочатку вважаємо за доцільне навести декілька прикладів, які свідчать про наявність реальних загроз духовній безпеці людини.

На жаль, навіть поверховий огляд матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень показав, що у ньому наявні декілька тисяч копій обвинувальних вироків судів про різні розкрадання з церкви. Більшість із них вчинені повторно, а деякі місять від двох до декількох десятків епізодів злочинної діяльності.

Так, зокрема, в ніч з 16 на 17 квітня 2009 року, близько 01 години, С. прибув в с. Мишин Коломийського району Івано-Франківської області до церкви Святої Параскеви, розташованої по вул. Кобринського, 1, скориставшись драбиною, піднявся до вікна церкви, де шляхом зняття його скляної вставки за допомогою викрутки та розгинання металевих ґратів вікна за допомогою домкрату проник у приміщення даної церкви. Перебуваючи всередині, С. з престолу таємно викрав дві книги Святого Євангелія, вартістю 7000 грн. кожна, на загальну суму 14000 грн., зі скриньки для пожертв на столі у залі викрав гроші в сумі 28 грн., і з викраденим з місця вчинення злочину скрився, спричинивши матеріальну шкоду на загальну суму 14028 грн. В цілому злочинна діяльність налічує 22 епізоди (пограбовано 22 церкви), у кожному з яких обов'язково викрадалися гроші із скриньки для пожертв. У підсудного на утриманні перебула четверо малолітніх дітей [9].

Інший приклад ще більше вражає своєю цинічністю та безпринципністю.

17 серпня вранці активістки FEMEN спиляли бензопилою і повалили Уклінний хрест у центрі Києва недалеко від Міжнародного центру культури і мистецтв (Жовтневий палац). Таким чином вони виразили підтримку і пошану учасницям групи «Pussy Riot», яких Хамовничеській суд Москви засудив за скандальну акцію в храмі Христа Спасителя до 2 років позбавлення волі в колонії загального режиму. Київська міліція порушила кримінальну справу за фактом того, що знесено Уклінного хреста по статті „хуліганство”, але поки нікого не затримано [10].

21 лютого 2013 року відбувся антирелігійний «Панк-молебень» у храмі Христа Спасителя Москви, влаштованого Надією Толоконніковою, Марією Альохіною і Катериною Самуцевич і ще двома дівчатами, прізвища яких не вдалося встановити, оскільки вони вчасно сховалися і були в масках. У ЗМІ їх називають ще і панк-групою «Pussy Riot». Вони наділи маски і піднялися на амвон у храмі Христа Спасителя, де за багатовіковими традиційними правилами Російської Православної церкви, не можна знаходитися стороннім людям. Вони були у вкрай непристойному напіво-

дыгнутому вигляді – зухвалих платтях яскравих забарвлень. Відеоролик цього аморального, кримінального і скандального виступу дівчат був викладений в Інтернеті. У пісні дівчат є рядок – ремейк „Боже, царя жени”, що перейшов у „Богородиця, Путіна прожени”. Вони відкрито жалкували, що в храмі вже не було „Поясу Богородиці”. Все це відбувалося у присутності віруючих, які були до неможливого обурені їх богохульством [1].

Доводиться констатувати той факт, що подібні приклади відрізняються досить стабільною динамікою і чинне національне законодавство не завжди встигає запобігати їм або вчасно реагувати на них. Це простежується на публічній образі релігійних почуттів громадян шляхом зрізання Уклінного хреста в м. Києві. Це діяння суперечить загальноприйнятим моральним нормам, а кваліфіковане як злочин проти громадського порядку.

У зв'язку із цим слід погодитися із твердженням С.Ф. Денисова стосовно того, що відповідність поведінки людини нормам моралі контролюється не тільки державою і суспільством, а й самою особою через її самосвідомість. Самосвідомість може виступати у вигляді зразків поведінки конкретної людини, а також колективу, думка якого виражає відповідність поведінки певного кола людей загальноприйнятим нормам. Норми моралі існують у вигляді системи розпоряджень чи заборон певної форми поведінки, дотримуватись яких повинна кожна людина [11, с. 297].

Навряд чи можна ставити питання про відсутність самосвідомості у людей, що вчиняють подібне. Тому тут треба вести мову про явно замовний характер подібних акцій, що підтверджується численними експертними оцінками. Разом з тим посягання на мораль шляхом наруги над могилою або на церковну власність мають зовсім інші внутрішні спонукання.

Л.С. Кучанська вважає, що проблема захисту моральних і духовних підвалин суспільства, моралі кожної людини може бути віднесена до найбільш важливих аспектів державної політики з питань національної безпеки [12, с. 1].

Вважаємо, що таку пропозицію слід дещо конкретизувати. Духовна безпека людини разом з іншими її видами (репродуктивною, психологічною, юридичною та ін.) має стати основою національної концепції безпеки людини в Україні та світі. Роль окремо взятого виду безпеки важко недооцінити або переоцінити, оскільки вони є частинами єдиного цілого.

Більш того, М.В. Щедрін зазначає, що в ході становлення цивілізації викристалізувалися матеріальні та нематеріальні цінності, спираючись на які спільнота людей виграла в конкуренції з іншими біологічними видами, і, втративши які, люди можуть швидко скотитися до стану варварства, а потім і дикості. Одні цінності є більш важливими для виживання особистості, інші – для збереження суспільного ладу, треті – для виживання людства; втрата одних призведе до збоїв, втрата інших – до руйнування системи [13, с. 204].

Якщо ми всі хочемо повернутися до часів варварства, до права сильнішого, а потім до природного дикого існування, то потрібно стояти

осторонь всіх цих процесів, а держава жодним чином не повинна реагувати на них. Тоді як для того, щоб цього не сталося, потрібно кожній людині поступитися невеличкою частинкою свого егоїзму на користь альтруїзму, а державі – вчасно реагувати на подібні виклики шляхом якісного оновлення регуляторного та охоронного законодавства.

Ще більше ця нагальна потреба простежується кожним із нас – коли з різних причин ми замислюємось над власною духовністю та звертаємось до священика.

3. Ставлення наших священнослужителів до свого покликання у виконанні „посередницької” діяльності.

Дослідники проблем духовної безпеки вважають, що духовний потенціал суспільства формується завдяки функціонуванню соціокультурних інститутів, до яких вони відносять інститути науки, освіти, мистецтва, релігії. Для повноцінного життя суспільства та його сталого розвитку необхідне функціонування певних об'єктів духовної сфери. Такими об'єктами є: свідомість (індивідуальна, національна, суспільна); свобода думки, світогляду та переконань; духовна культура і духовні цінності; релігійні інститути (Церква); інтелектуальна діяльність, соціокультурні інститути (наукові, мистецькі), стабільне функціонування яких забезпечує духовні потреби соціуму. Вони потребують захисту з боку держави і суспільства. Проблема духовної безпеки загалом – це необхідність забезпечення належного функціонування всієї духовної сфери суспільства [14].

З такими аргументами просто неможливо не погодитися, проте пропонуємо на це поглянути з іншого боку.

Час від часу засоби масової інформації (в основному, телебачення) змушують нас зневіритись не у власній вірі, а в тих людях, які представляють релігійні інститути. Це і непристойна поведінка священика за кермом дорогого автомобіля в нетверезому стані, і гучні дорожні аварії за їх участю, і відмова проведення релігійних обрядів без чітко фіксованої попередньої оплати та ін. Після такої поведінки ці люди продовжують здійснення „посередницьких” послуг. Як можна не втратити власних життєвих та ціннісних орієнтирів, коли на вхідних дверях у церкву висить преїскурант послуг, що тут надаються?

Звичайно, подібні випадки є одиничними, проте вони надовго закарбовуються у свідомості людей. Абсолютна більшість священнослужителів є істинними посередниками між Богом та людиною. Разом з тим деякі з них не завжди дотримуються принципу зобов'язуючої поведінки. І якщо держава не втручається у діяльність релігійних організацій, то вони самі повинні вживати певних заходів.

Не може не звернути на себе увагу деструктивний вплив на суспільство, на сталість його соціальних відносин, а отже, і на безпеку, діяльність нетрадиційних неорелігійних культів та тоталітарних сект, псевдодуховних і неформальних організацій. Вони нав'язують свідомості людей власні, часто антисоціальні цінності, розривають родинні зв'язки, пропагують соціально-політичну індиферентність. Така діяльність роз-

цінюється як форма духовного насильства [14].

В.В. Лунєєв наводить шокуючі дані. Після трагічних подій 18 листопада 1978 р. у південноамериканському селищі Джонстаун, де покінчили із собою 912 adeptів секти „Храм людей”, західний світ здригнувся, але висновків не зробив. Джонстаунська бійня мала відлуння в Європі через 16 років. У 1994 р. в Швейцарії принесли себе в жертву 53 члени релігійної секти „Орден храму Сонця”, в тому числі близько десяти дітей. У 1995 р. в кінці грудня у Французьких Альпах під селом Сен-П’єр-де-Шерен у ритуальному багатті загинули ще 16 членів „Ордена храму Сонця”, в тому числі троє дітей. Після продовження серійних культових самогубств європейці усвідомили, що Європа обплутана сектантською павутиною. У 1993 р. 19 квітня в Уейко (штат Техас, США) після 50-денної облоги поліцією помістя релігійної секти „Гілка Давидова” близько 100 її членів, у тому числі 25 дітей, скоїли самоспалення або були вбиті за наказом лідера секти. У 1997 р. 26 березня в м. Сан-Дієго (штат Каліфорнія, США) 39 осіб з секти „Небесні ворота” вчинили самогубство, прийнявши отруту. У 1997 р. у м. Сен-Казимир (провінція Квебек, Канада) покінчили життя ритуальним самогубством ще 5 членів з „Ордена храму Сонця”. Хроніка може бути продовжена... [1].

Вважаємо, що держава зобов’язана втручатися в діяльність таких організацій, щоб подібного ніколи не сталося в Україні. Таке втручання має бути виключно у межах правового поля, а тому потрібна розробка та впровадження нових методів та способів мінімізації негативного впливу на свідомість людей діяльності різних релігійних організацій.

Висновки. Отже, основа покращення стану кримінально-правового забезпечення духовної безпеки людини лежить у двох площинах.

Перша стосується необхідності точечного удосконалення кримінального закону. Однією із таких пропозицій може стати криміналізація публічної образи релігійних почуттів громадян, оскільки аргументи „за” нами наведено вище. Певним орієнтиром у цьому може бути позитивний досвід польського законодавця.

Так, у 24 главі „Злочини проти свободи совісті та віросповідання”¹ у ст. 196 КК Польщі зазначено: „Хто ображає релігійні почуття інших осіб, публічно ображаючи предмет релігійного вшанування або місце, призначене для публічного виконання релігійних обрядів, підлягає штрафу, покаранню обмеженням волі або позбавленням волі на строк до 2 років” [15].

Друга стосується міждисциплінарних та міжпредметних зв’язків кримінального права. На їх важливість вказує О.І. Бойко, який зазначає, що багаторівнева зумовленість кримінального права передбачає: по-перше, використання декількох (окремих) методик, а по-друге, їх поєднання у дихотомічні пари і більш складні методологічні об’єднання – з тим, щоб остаточні висновки про розвиток галузі не були неповними і однобокими.

---

¹ Слід зазначити, що у цій главі лише 3 статті, але вони дуже точно та максимально повно направлені на захист духовної безпеки людини.

На нашу думку, кримінальний закон, будучи крайнім та найдієвішим засобом захисту безпеки людини, в тому числі духовної, має застосовуватись в останню чергу. До цього має бути розроблений дієвий механізм регуляції та утримання в межах допустимого (допустимість має встановлюватись самим суспільством) будь-яких форм девіації, адже просте замовчування чи бездіяльність можуть призвести до незворотних процесів морально-релігійного занепаду людини, суспільства, держави.

Таким чином, усунення чи мінімізація впливу загроз на духовну безпеку людини в Україні цілком можливе та реальне. Потрібно лише зосередити зусилля небайдужих людей та й самому поступитись невеличкою частинкою егоїзму.

Бібліографічні посилання

1. Лунеев В. В. Pussy Riot в России : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://crimpravo.ru/blog/1975.html>.
2. Академічний тлумачний словник української мови : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sum.in.ua/s/dukhovnyj>.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь, 2005.
4. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України // ВВР УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283. – 3 наступними змінами і доповненнями.
5. Про основи національної безпеки : Закон України від 19.06.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351. – 3 наступними змінами і доповненнями.
6. Уварова Н. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Наталія Володимирівна Уварова. – Дніпропетровськ, 2012.
7. Глобализация и девиантность / науч. ред. Я. Гишинский. – СПб., 2006.
8. Гернет М. Н. Избранные произведения / М. Н. Гернет. – М., 1974.
9. Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/15337310>.
10. В Києве спирили Поклонный крест : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/15337310><http://telegraf.com.ua/ukraina/mestnyiy/v-mesto-spilennogo-femen-kresta-v-kieve-ustanovili-vremennyiy-krest.html>.
11. Денисов С. Ф. Захист моральних цінностей нормами кримінального права в умовах глобалізації / С. Ф. Денисов // Кримінальний кодекс України 2001 р. : проблеми застосування і перспективи удосконалення : тези доповідей та повідомлень учасників міжнародного симпозіуму, 21-22 вересня 2012 року. – Львів, 2012. – С. 296-300.
12. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л. С. Кучанська. – К., 2007.
13. Щедрин Н. В. Ключевые категории антикриминальной безопасности / Н. В. Щедрин // Криминальные угрозы современности и стратегии антикриминальной безопасности личности, общества и государства (2-е Каиржановские чтения). – Ч. 1. – Алматы, 2012. – С. 203-209.
14. Духовна безпека України : доповідь Архієпископа Львівського і Галицького Августина : [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://orthodox.lviv.ua/news/conferenc/duhbezu.htm>.
15. Уголовный кодекс Республика Польша : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://crimpravo.ru/codecs/poland/2.doc>.
16. Бойко А. И. Системная среда уголовного права : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / А. И. Бойко. – М., 2008.

Надійшла до редакції 03.10.2012